

УДК 314.117 (497.11) "1971" (083.41)

УДК 314.117 (497.11) "2002" (083.41)

Оригиналан научни рад

Original scientific work

Драгица Живковић**Јасмина Јовановић**

КОНЦЕНТРАЦИЈА УКУПНОГ И ПОЉОПРИВРЕДНОГ СТАНОВНИШТВА НА ТЕРИТОРИЈИ ГРАДА БЕОГРАДА

Извод: Пораст укупног становништва, смањење укупног и активног пољопривредног становништва и његове промене у размештају утицале су на промене у густини насељености и разлике у типу концентрације на територији Града Београда. Неравномерни територијални (просторни) размештај и концентрација становништва (укупног, укупног и активног пољопривредног становништва) условљени су првенствено друштвено-економским факторима (трансформација привредне структуре).

Територијални размештај и преразмештај укупног и пољопривредног становништва утицао је на формирање просторно-демографских зона различитих типова концентрације. Промене у припадности одређеном типу концентрације укупног становништва, укупног и активног пољопривредног становништва 1971. и 2002. године последица су успостављених тенденција у демографском и економском развоју на територији Града Београда и административних промена након Другог светског рата.

Кључне речи: становништво, концентрација, размештај, тенденције, Београд

Abstract: Total population growth and at the same time the decrease of the total farming workforce and changes in their distribution, had effects on changes in the population density and made distinction in the type of concentration of inhabitants within the area of the city of Belgrade. These facts exist as the most prominent indicators of the present qualitative and quantitative territorial and demographic relations. Uneven territorial distribution and the concentration of inhabitants (total and total economically active population) is the result of primarily socio-economic factors (the transformation of the economic structure).

An entire area distribution and redistribution of the farming workforce influenced the arrangement of districts with different types of concentration of inhabitants. Changes, which happened in the type of concentration of inhabitants in 1971 and 2002, in the total number of inhabitants and in the total number of active farming workforce, emerged as the consequence of existing tendencies of the demographic and economic development in the area of the city of Belgrade and the institutional changes after the Second World War.

Key words: population, concentration, distribution, tendencies, Belgrade

Територију Града Београда посматрано по општинама карактеришу неравномерни процеси територијално-демографске поларизације. На промене у размештају, густини и концентрацији становништва (укупног становништва, укупног и активног пољопривредног становништва) одлучујући утицај имали су друштвено-економски фактори, односно промене у структури привреде (јачање непољопривредних делатности), пораст укупног становништва, смањење пољопривредног становништва (услед изражених миграционих кретања пољопривредног становништва ка секундарном и терцијарном сектору привређивања) и ширења административних граница Града Београда.

Неравномерни и поларизовани територијални размештај становништва, посебно укупног и активног пољопривредног становништва, огледа се у издвајању територија високе концентрације и територија депопулације. Овакви супротни демографски токови формиран су као резултат свеукупних узрочно-последичних односа природних, друштвених и економских фактора у дужем историјском периоду. Тенденције раста укупног становништва након Другог светског рата и опадања укупног и активног пољопривредног становништва указују на достигнути степен концентрације становништва по општинама Града Београда 1971. и 2002. године.

Тренд у динамици укупног и активног пољопривредног становништва на територији Града Београда, природни, историјски, друштвено-економски и културни услови који су на њих одлучујуће утицали, условили су промене њихове територијалне дистрибуције. Тенденција концентрације или територијалног груписања укупног становништва, укупног и активног пољопривредног становништва у различитој је корелацији са природним потенцијалима за развој пољопривреде у општинама Града Београда. Ниво концентрације укупног и пољопривредног становништва анализиран је за 1971. и 2002. по општинама у односу на територију Града Београда.

Према степену концентрације становништва издиференцирана су *четири типа (зоне)*:

I – зона слабе насељености (до 50 ст./km²),

II – зона средње насељености (51–100 ст./km²),

III – зона велике насељености (101–150 ст./km²) и

IV – зона врло високе насељености (више од 151 ст./km²).¹

Први тип концентрације укупног становништва – зона слабе насељености (до 50 ст./km²) – у периоду 1971–2002. није заступљен. Оваква ситуација је логична, услед успостављених тенденција демографског и еко-

¹ С. Радовановић, М. Ранчић, **Укупно становништво Југославије – размештај и урбанизација**, Становништво и домаћинства СР Југославије према попису 1991, Становништво 47, СЗС, Београд, 1995, стр. 44.

номског развитака на територији Града Београда и административно-територијалних промена након Другог светског рата.

Другом типу концентрације укупног становништва – зони средње насељености (51–100 ст./km²):

– 1971. године, са просечном густином 77,9 ст./km², припадају општине: Барајево са густином од 77,7 ст./km² и Сопот са густином од 78,2 ст./km². Овај тип концентрације има 3,1% укупног становништва Града Београда и обухвата 15,0% укупне територије Града Београда;

– 2002. године припада општина Сопот са густином од 78,4 ст./km². Учешће становништва ове општине у укупном становништву Града Београда износи 1,3%, а учешће у укупној територији Града Београда износи 8,4%.

Трећем типу концентрације укупног становништва – зони велике насељености (101–150 ст./km²):

– 1971. године, са просечном густином 127,6 ст./km², припадају општине: Лазаревац (са густином од 119,1 ст./km²), Гроцка, Обреновац и Младеновац (са густином од 139,3 ст./km²). Овај тип концентрације има 18,1% укупног становништва Града Београда и обухвата 59,1% укупне територије Града Београда;

– 2002. године припада општина Барајево са густином од 121,4 ст./km². Учешће становништва ове општине у укупном становништву Града Београда износи 1,6%, а учешће у укупној територији Града Београда износи 6,6%.

Четвртом типу концентрације укупног становништва – зони врло високе насељености (више од 151 ст./km²):

– 1971. године, са просечном густином 2.607,2 ст./km², овом типу припадају следеће општине: Палилула (са густином од 282,8 ст./km²), Земун, Чукарица, Вождовац, Нови Београд, Звездара (са густином од 3.611,7 ст./km²), као и градске општине Врачар, Савски Венац и Стари Град, за које су подаци дати збирно јер их је статистика водила као остале општине (са густином 10.068,0 ст./km²). Овај тип концентрације броји 81,7% укупног становништва Града Београда и обухвата 41,9% укупне територије Града Београда;

– 2002. године, са просечном густином насељености 1.999,0 ст./km², припадају општине: Лазаревац (са густином од 157,1 ст./km²), Младеновац, Обреновац, Гроцка, Палилула, Земун, Чукарица, Вождовац, Раковица, Звездара, Нови Београд (са густином од 5.501,8 ст./km²), као и општине Врачар, Савски Венац и Стари Град, за које су подаци дати збирно јер их је статистика водила као остале општине (са густином 6.869,6 ст./km²). Учешће становништва које припада овом типу концентрације износи 97,1% укупног становништва Града Београда, а учешће у укупној територији Града Београда износи 85,0%.

Табела 1. – Концентрација укупног становништва Града Београда 1971. и 2002. године²

ТИП КОНЦЕН- ТРАЦИЈЕ 1971.	Општина	Становништво			Површина			Густина становништва
		број	%	кумулативно	Укупно (км ²)	%	кумулативно	
II	Барајево	16.522	1,4	1,4	213	6,6	6,6	77,7
	Сопот	21.166	1,7	3,1	271	8,4	15,0	78,2
III	Лазаревац	45.675	3,8	6,9	383	11,9	26,9	119,1
	Гроцка	35.275	2,9	9,8	289	9,0	35,9	122,0
	Обреновац	53.260	4,4	14,2	410	12,7	48,6	129,9
	Младеновац	47.134	3,9	18,1	338	10,5	59,1	139,3
IV	Палилула	16.380	10,4	28,6	447	13,9	73,0	282,8
	Земун	139.958	11,6	40,1	438	13,6	86,6	319,4
	Чукарица	153.052	12,6	52,8	187	5,8	92,4	819,0
	Вождовац	134.207	11,1	63,9	149	4,6	97,0	898,4
	Нови Београд	92.200	7,6	71,5	41	1,3	98,3	2.251,0
	Звездара	112.938	9,3	80,8	31	1,0	99,3	3.611,7
	Остале општине	231.564	19,1	100	24	0,7	100	10.068,0
	Укупно	1.209.361	100,0		3.221	100,0		375,5
2002.								
II	Сопот	21.245	1,3	1,3	271	8,4	8,4	78,4
III	Барајево	25.865	1,6	2,9	213	6,6	15,0	121,4
IV	Лазаревац	60.189	3,7	6,6	383	11,9	26,9	157,1
	Младеновац	55.163	3,4	10,0	338	10,5	37,4	163,2
	Обреновац	74.082	4,5	14,5	410	12,7	50,1	180,7
	Гроцка	80.271	4,9	19,4	289	9,0	59,1	277,7
	Палилула	160.999	9,8	29,2	447	13,9	73,0	360,2
	Земун	197.981	12,1	41,3	438	13,6	86,6	452,0
	Вождовац	157.817	9,6	50,9	149	4,6	91,2	1.059,2
	Чукарица	174.467	10,6	61,5	157	4,9	96,1	1.111,2
	Раковица	102.215	6,2	67,7	30	0,9	97,0	3.407,2
	Звездара	137.903	8,4	76,1	31	1,0	98,0	4.448,5
	Нови Београд	225.575	13,8	89,9	41	1,3	99,3	5.501,8
	Остале општине	164.871	10,1	100	24	0,7	100	6.869,6
	Укупно	1.638.643	100,0		3.221	100,0		508,7

Достигнути степен концентрације укупног становништва по општинама, као резултат друштвено-економских промена од 1953. до 1971. године, издвојен по типовима концентрације укупног становништва 1971. и 2002. указује на развојне тенденције, односно промене у степену концен-

² Статистички годишњак Београда 1974, ГБ ЗИС, Београд, 1975. и Статистички годишњак Београда 2004, ЗИС, Београд, 2005.

Напомена 1: Подаци за општине Врачар, Савски Венац и Стари Град дати су збирно – статистика их је ”водила” као ”остале општине”; Напомена 2: Општина Раковица као посебна општина издвојена је 1974. године.

трације становништва, као последице брзине одвијања демографског раста. У ствари, промене у припадности појединих општина одређеном типу концентрације популације указују на темпо њиховог демографског раста који је у зависности од утицаја демографских (посебно миграционих), економских (трансформација привредне структуре), социјалних, културних и других фактора.

Концентрација укупног пољопривредног становништва по општинама Града Београда указује да су 1971. заступљена сва четири типа концентрације, а 2002. године само I тип.

Првом типу концентрације укупног пољопривредног становништва – зони слабе насељености (до 50 ст./km²):

– 1971. године, са просечном густином 44,2 ст./km², припадају општине: Земун са густином 39,8 ст./km² и Палилула, са густином од 48,7 ст./km². Овај тип концентрације има 18,1% укупног пољопривредног становништва Града Београда и обухвата 26,5% укупне пољопривредне површине територије Града Београда;

– 2002. године, са просечном густином 15,5 ст./km², припадају све општине. Најмању густину има општина Чукарица (са густином 7,9 ст./km²), а општина Нови Београд је са највећом густином од 39,1 ст./km².

Другом типу концентрације укупног пољопривредног становништва – зона средње насељености (51–100 ст./km²):

– 1971. године, са просечном густином 67,4 ст./km², припадају општине: Нови Београд (са густином од 52,8 ст./km²), Вождовац, Чукарица, Сопот, Барајево, Младеновац, Лазаревац и Обреновац (са густином од 75,9 ст./km²). Овај тип концентрације има 65,5% укупног пољопривредног становништва Града Београда и обухвата 62,8% укупне пољопривредне површине територије Града Београда.

– 2002. овом типу концентрације не припада ниједна општина.

Трећем типу концентрације укупног пољопривредног становништва – зони велике насељености (101–150 ст./km²):

– 1971. године припада општина Гроцка са густином од 149,5 ст./km², учешћем од 13,8% у укупном пољопривредном становништву Града Београда и учешћем од 1,0% у укупној пољопривредној површини територије Града Београда;

– 2002. овом типу концентрације не припада ниједна општина.

Четвртом типу концентрације укупног пољопривредног становништва – зони врло високе насељености (више од 151 ст./km²):

– 1971. припада општина Звездара са густином од 153,3 ст./km². Општине Врачар, Савски Венац и Стари Град, за које су подаци дати збирно јер их је статистика водила као остале општине иако припадају овом типу концентрације, услед врло високе густине насељености 2.822,5 ст./km², која је последица методолошки нереалног збрајања пољопривредног ста-

Драгица Живковић, Јасмина Јовановић

Табела 2. – Концентрација укупног пољопривредног становништва Града Београда 1971. и 2002. године³

ТИП КОНЦЕН- ТРАЦИЈЕ 1971.	Општина	Становништво			Површина			Густина становништва
		број	%	кумулативно	Укупно (км ²)	%	кумулативно	
I	Земун	13.091	8,6	8,6	329	13,9	13,9	39,8
	Палилула	14.563	8,5	18,1	299	12,6	26,5	48,7
II	Нови Београд	858	0,6	18,6	16	0,7	27,2	52,8
	Вождовац	5.137	3,4	22,0	95	4,0	31,2	53,9
	Чукарица	7.043	4,6	26,6	118	5,0	36,2	59,5
	Сопот	12.237	8,0	34,6	203	8,6	44,8	60,2
	Барајево	10.324	6,5	41,4	162	6,9	51,6	63,6
	Младеновац	20.390	13,3	54,7	291	12,3	63,9	70,1
	Лазаревац	18.916	12,4	67,1	267	11,3	75,2	70,9
Обреновац	25.332	16,6	83,6	334	14,1	89,3	75,9	
III	Гроцка	21.130	13,8	97,4	236	1,0	99,2	149,5
IV	Звездара	2.760	1,8	99,3	18	0,7	100	153,3
	Остале општине	1.129	0,7	100	0,04	0,01	100	2.822,5
	Укупно	152.910	100,0		2.368,04	100,0		
2002.								
I	Чукарица	792	2,2	2,2	100	4,3	4,3	7,9
	Земун	2.696	7,6	9,8	335	14,6	18,9	8,0
	Вождовац	743	2,1	11,9	92	4,0	22,9	8,1
	Лазаревац	2.316	6,5	18,4	243	10,5	33,4	9,5
	Сопот	2.343	6,6	25,0	204	8,9	42,3	11,5
	Барајево	1.864	5,2	30,2	157	6,8	49,1	11,9
	Палилула	4.206	11,8	42,0	301	13,1	62,2	14,0
	Раковица	267	0,7	42,7	15	0,6	62,8	17,8
	Младеновац	5.212	14,6	57,3	283	12,3	75,1	18,4
	Обреновац	7.340	20,6	77,9	320	13,9	89,0	22,9
	Гроцка	6.366	17,9	95,8	223	9,7	98,7	28,5
	Звездара	629	1,8	97,6	17	0,7	99,4	37,0
	Нови Београд	548	1,5	99,1	14	0,6	100	39,1
Остале општине	307	0,9	100	-	-	-	-	
	Укупно	35.629	100,0		2.304	100,0		15,5

новништва и пољопривредних површина ових општина, реално не припадају овом типу. Учешће у укупном пољопривредном становништву Града Београда износи 2,5% и обухвата 0,7% укупне пољопривредне површине територије Града Београда;

– 2002. овом типу концентрације не припада ниједна општина.

³ Статистички годишњак Београда 1974. и Статистички годишњак Београда 2004.

Напомена 1: Подаци за општине Врачар, Савски Венац и Стари Град дати су збирно – статистика их је ”водила” као ”остале општине”; Напомена 2: Општина Раковица као посебна општина издвојена је 1974. године.

Промене у степену концентрације пољопривредног становништва, издвојене по типовима концентрације, указују и потврђују темпо промена тенденција у динамици пољопривредног становништва по општинама, насталог услед његовог трансфера у непољопривредне делатности.

Те промене прате још израженије промене у степену концентрације активног пољопривредног становништва, услед смањења укупног пољопривредног становништва.

Првом типу концентрације активног пољопривредног становништва – зони слабе насељености (до 50 ст./km²):

– 1971. године, са просечном густином 35,1 ст./km², припадају општине: Земун, Нови Београд, Палилула, Чукарица, Вождовац, Обреновац, Сопот, Барајево, Лазаревац и Младеновац. Најмању густину има општина Земун 18,8 ст./km², а највећу општина Младеновац 45,8 ст./km². Овај тип концентрације има 82,1% активног пољопривредног становништва Града Београда и обухвата 89,3% укупне пољопривредне површине територије Града Београда;

– 2002. припадају све општине Града Београда са просечном густином од 10,0 ст./km², (најмању густину има општина Чукарица 4,2 ст./km², а највећу општина Нови Београд 18,2 ст./km²).

Другом типу концентрације активног пољопривредног становништва – зона средње насељености (51–100 ст./km²):

– 1971. године, са просечном густином 61,3 ст./km², припадају општине: Гроцка са густином 60,2 ст./km² и општина Барајево са густином 78,2 ст./km². Овај тип концентрације има 17,2% активног пољопривредног становништва Града Београда и обухвата 10,8% укупне пољопривредне површине територије Града Београда;

– 2002. године овом типу концентрације популације не припада ниједна општина.

Трећем типу концентрације активног пољопривредног становништва – зона велике насељености (101–150 ст./km²) – 1971. и 2002. године не припада ниједна општина.

Четвртом типу концентрације активног пољопривредног становништва – зона врло високе насељености (више од 151 ст./km²):

– 1971. општине Врачар, Савски Венац и Стари Град, за које су подаци дати збирно јер их је статистика водила као остале општине, иако припадају овом типу концентрације, услед врло високе густине насељености 1.410,0 ст./km², која је последица методолошки нереалног збрајања пољопривредног становништва и пољопривредних површина ових општина, реално не припадају овом типу.

Овај тип концентрације има 0,6% активног пољопривредног становништва Града Београда и обухвата 0,002% укупне пољопривредне површине територије Града Београда.

Табела 3. – Концентрација активног пољопривредног становништва Града Београда 1971. и 2002. године⁴

ТИП КОНЦЕН- ТРАЦИЈЕ 1971.	Општина	Становништво			Површина			Густина становништва
		број	%	кумулативно	Укупно (км ²)	%	кумулативно	
I	Земун	6.198	6,9	6,9	329	13,9	13,9	18,8
	Нови Београд	387	0,4	7,3	16	0,7	14,6	23,8
	Палилула	7.497	8,3	15,6	299	12,6	27,2	25,1
	Чукарица	3.717	4,1	19,7	118	5,0	32,2	31,4
	Вождовац	3.363	3,7	23,4	95	4,0	36,2	35,3
	Обреновац	13.052	14,5	37,9	334	14,1	50,3	39,1
	Сопот	8.141	9,0	46,9	203	8,6	58,9	40,0
	Барајево	6.637	7,3	54,3	162	6,9	65,7	40,9
	Лазаревац	11.819	13,1	67,4	267	11,3	77,0	44,3
Младеновац	13.319	14,8	82,1	291	12,3	89,3	45,8	
II	Гроцка	14.196	15,7	97,8	236	10,0	99,2	60,2
	Звездара	1.381	1,5	99,4	18	0,8	100	78,2
IV	Остале општине	564	0,6	100	0,04	0,01	100	1.410,0
	Укупно	90.271	100,0		2.368,04	100,0		38,1
2002.								
I	Чукарица	422	1,8	1,8	100	4,3	4,3	4,2
	Вождовац	426	1,8	3,6	92	4,0	8,3	4,6
	Земун	1.605	7,0	10,6	335	14,6	22,9	4,8
	Лазаревац	1.735	7,5	18,1	243	10,5	33,4	7,1
	Сопот	1.617	7,1	25,2	204	8,9	42,3	7,9
	Раковица	124	0,5	25,7	15	0,6	42,9	8,3
	Палилула	2.659	11,5	37,2	301	13,1	56,0	8,8
	Барајево	1.411	6,1	43,3	157	6,8	62,8	9,0
	Младеновац	3.595	15,6	58,9	283	12,3	75,1	12,7
	Обреновац	4.837	21,0	79,9	320	13,9	89,0	15,1
	Звездара	296	1,3	81,2	17	0,7	89,7	17,4
	Гроцка	3.931	17,1	98,3	223	9,7	99,4	17,6
	Нови Београд	255	1,1	99,4	14	0,6	100	18,2
Остале општине	128	0,6	100	-	-	-	-	
	Укупно	23.041	100,0		2.304	100,0		100

– 2002. овом типу концентрације не припада ниједна општина.

Промене у припадности одређеном типу концентрације становништва Града Београда (укупног становништва, укупног и активног пољопривредног становништва), указују на процес поларизације (посебно код укупног и активног пољопривредног становништва), општина високе кон-

⁴ Статистички годишњак Београда 1974, и Статистички годишњак Београда 2004.

Напомена 1: Подаци за општине Врачар, Савски Венац и Стари Град дати су збирно – статистика их је ”водила” као ”остале општине”; Напомена 2: Општина Раковица као посебна општина издвојена је 1974. године.

центрације и општина изражене депопулације, са различитим демографским развојним трендовима и карактеристикама на које је, пре свега, утицао свеукупни привредни развој.⁵

На наведене разлике и промене у типовима концентрације становништва, по општинама Града Београда, утицале су њихове међусобне разлике, односно карактеристике, у погледу природних услова за насељеност, економског развоја и концентрације материјалних добара, карактеристика укупних и пољопривредних популационих потенцијала.⁶

Тип концентрације укупног становништва, укупног и активног пољопривредног становништва није у потпуној корелацији са природним потенцијалима (ресурсима) значајним за развој насељености и пољопривредне производње. Територијална дистрибуција укупног и активног пољопривредног становништва по општинама детерминисана је демографским и економским факторима.

Општине које припадају првом и другом типу концентрације карактерише одмакао процес депопулације укупног становништва а посебно укупног и активног пољопривредног становништва, услед емиграције становништва из пољопривреде у непољопривредне делатности, из села у град, што утиче на недовољно природно обнављање укупног и пољопривредног становништва и на његов интензиван процес старења. Процес старења пољопривредног становништва сузио је демографски оквир за формирање будуће репродукције пољопривредне радне снаге, односно довео је у питање обнављање укупних потенцијала пољопривредног становништва, а посебно активног пољопривредног становништва.⁷

Насупрот томе, општине које припадају трећем и четвртном типу концентрације укупног становништва са високом густином насељености, карактеришу снажни популациони потенцијали услед повећања укупног броја становништва (јаким миграционим приливом) али са изразито смањеним пољопривредним потенцијалима. То су општине снажније привредне трансформације, функционалног диференцирања насеља и других облика територијалне трансформације условљене природним, друштвено-економским и демографским факторима.⁸

⁵ С. Радовановић, М. Ранчић, **наведени рад**, стр. 46.

⁶ М. Спасовски, **Густина и размештај становништва у Републици Србији – са посебним освртом на пограничне крајеве**, Географски проблеми пограничних крајева Србије, Научна монографија, Географски факултет ПМФ, Универзитет у Београду, Београд, 1991, стр. 177.

⁷ Ј. Јовановић, **Пољопривредно становништво и пољопривредна домаћинства Београда – демографска анализа и картографско моделовање**, Магистарски рад одбрањен на Географском факултету Универзитета у Београду, Београд, 2003, стр. 116–124.

⁸ М. Спасовски, **наведени рад**, стр. 185–187.

Наведени демографски развој пољопривредног становништва, после Другог светског рата, по општинама Града Београда узрочно-последично повезан са њиховим структурним обележјима, уз снажно дејство економских фактора, утицао је на територијални размештај и концентрацију становништва.

Промене у територијалном размештају, тренд у достигнутом нивоу концентрације становништва по општинама Града Београда резултат су привредних кретања, у почетку са наглашеним развојем индустрије, а касније развојем услужних делатности.

Пратећа појава привредног развоја су миграције и концентрација становништва. Становништво се концентрише по општинама (насељима у оквиру њих) и кроз делатности где је продуктивност виша. Сеоска насеља са високим учешћем пољопривредног становништва (економски слабије развијена) у посматраном периоду била су емиграциона у односу на градске, административне и индустријске центре општина Града Београда.

Интензивну територијалну покретљивост становништва, односно интензиван обим миграција пољопривредног становништва у непољопривредне делатности није у одговарајућој мери пратила урбанизација, тако да се концентрација становништва прилагођавала темпу урбанизације.⁹

Закључак

Промене у припадности одређеном типу концентрације становништва 1971. и 2002. године (укупног становништва, укупног и активног пољопривредног становништва) на територији Града Београда указују на процес поларизације општина високе концентрације и општина изражене депопулације са различитим демографским карактеристикама на које је утицао привредни развој.

Општине које припадају првом и другом типу концентрације карактерише одмакао процес депопулације укупног пољопривредног (посебно активног) становништва, услед емиграције становништва из пољопривреде у непољопривредне делатности, из села у град, што утиче на недовољно природно обнављање пољопривредног становништва и на његов интензиван процес старења.

Насупрот томе, општине које припадају трећем и четвртном типу концентрације укупног становништва са високом густином насељености, карактеришу снажни популациони потенцијали (услед повећања укупног броја становништва (јаким миграционим приливом) али и са изразито сма-

⁹ П. Марковић, **Промене аграрне структуре као резултат миграција пољопривредног становништва**, Становништво, бр. 4, год. IV, ИДН ЦДИ, Београд, 1966, стр. 283–285.

њеним пољопривредним потенцијалима. То су општине снажније привредне трансформације, функционалног диференцирања насеља и других облика територијалне трансформације условљене природним, друштвено-економским и демографским факторима.

Dragica Živković
Jasmina Jovanović

**CONCENTRATION OF TOTAL AND AGRICULTURAL POPULATION AT
THE TERRITORY OF CITY OF BELGRADE**

Summary

Changes in the type of concentration of inhabitants in 1971 and 2002 in the area of the city of Belgrade (total number of inhabitants and the total number of farming workforce), shows the process of division of the boroughs with high concentration of inhabitants compared to the districts with depopulation with different demographic characteristics, resulting from the influence of economic growth.

Districts, belonging to the first and the second type of concentration have the characteristics of the long lasting process of depopulation of the total agriculture (especially economically active) inhabitants, by movement of the farming workforce into non – farming workforce. Also the movement of the inhabitants from villages into towns affects the natural increase of agricultural population and the rising number of old people.

Municipalities which belong to the third and the fourth type of population concentration, having high population density, can be described as large population potentials. It is the result of total growth of inhabitants (reflects population change by migration) but with very slow growth of farming workforce potentials. These municipalities also have large economic transformations: the functional differences of municipalities as well as other forms of the transformations of area mostly influenced by the natural, socio-economic and demographic factors.